

OPENBAAR MINISTERIE

HET OM IN BEELD

Inleiding

Het Openbaar Ministerie (OM) vormt samen met de Rechtspraak de rechterlijke macht.

Het OM bepaalt wie voor de strafrechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit. Het is de enige instantie die kan besluiten een persoon te vervolgen. Het werkterrein van het OM is het strafrecht.

De hoofdtaken van het OM zijn:

- de opsporing van strafbare feiten
- de vervolging van strafbare feiten
- toezicht op de uitvoering van strafvonnissen.

Tijdens de rechtszitting eist de officier van justitie van het OM een straf. Een strafrechter luistert naar de officier van justitie en naar de advocaat. Ook onderzoekt hij zelf of iemand schuldig is aan het plegen van een strafbaar feit. Daarna doet de rechter een uitspraak.

Het OM bemoeit zich niet met ontslagkwesties of met burens die ruziën om een overhangende boomtak. Daarvoor moet men naar de burgerlijke rechter. Het OM komt pas in beeld wanneer iemand een overtreding of een misdrijf heeft gepleegd.

“DE LEDEN VAN HET OM,
DE OFFICIEREN VAN
JUSTITIE, HEBBEN
DAAROM OOK HET GEZAG
OVER DE ONDERZOEKEN
VAN DE POLITIE”

Opsporing

Als ergens een strafbaar feit is gepleegd, is het opsporingswerk een taak van de politie. Politie mensen zoeken naar sporen, horen getuigen en slachtoffers, houden verdachten aan en leggen alles schriftelijk vast in een proces-verbaal.

De eindverantwoordelijkheid voor de opsporing ligt bij het OM. De leden van het OM, de officieren van justitie, hebben daarom ook het gezag over de onderzoeken van de politie. Vooral als het om zware misdrijven gaat, geeft de officier van justitie direct leiding aan het onderzoek. Daarbij houdt deze in de gaten dat de opsporing zorgvuldig en eerlijk verloopt. Dat wil zeggen: volgens de regels die in de wet zijn vastgelegd.

Niet alleen het werk van de politie valt onder verantwoordelijkheid van het OM. Het OM is ook verantwoordelijk voor de opsporing door de gemeentelijke sociale recherches en de bijzondere opsporingsdiensten zoals de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst en Economische Controledienst (FIOD-ECD) en het Dienstonderdeel Opsporing van de Algemene Inspectiedienst (AID).

Om het opsporingswerk goed te kunnen doen, kan de officier van justitie de politie opdracht geven bepaalde dwangmiddelen te gebruiken. Bijvoorbeeld het in beslag laten nemen van gestolen voorwerpen of het aanhouden van een verdachte die niet op heterdaad is betrapt.

Het OM is niet vrij om tijdens de opsporing te doen en laten wat het wil. Als het OM zware dwangmiddelen wil gebruiken, bijvoorbeeld een huiszoeking of het afluisteren van de telefoon, moet het eerst toestemming vragen aan de rechter.

Vervolging

Zodra het OM de rechter in een strafzaak betreft, is de vervolging begonnen. Soms is dat al voordat iemand in de rechtzaal verschijnt. De rechter kan op verzoek van het OM bijvoorbeeld opdracht geven iemand in voorlopige hechtenis te nemen, als deze ervan wordt verdacht dat hij een ernstig misdrijf heeft gepleegd. We spreken dan ook wel van voorarrest.

Hoe gaat het OM met strafzaken om? Er zijn verschillende mogelijkheden. Soms besluit de officier van justitie niet te vervolgen. Zo'n beslissing noemen we een sepot. Er zijn verschillende redenen om niet te vervolgen. Bijvoorbeeld als de politie niet voldoende bewijs heeft kunnen verzamelen. In zo'n geval is sprake van een 'technisch sepot'.

Daarnaast is er het zogenaamde 'beleidssepot'. In zo'n geval is er voldoende bewijs, maar besluit het OM bewust om iemand niet te vervolgen, bijvoorbeeld als er sprake is van een klein vergrijp en de dader de schade aan het slachtoffer heeft vergoed.

Wie het er niet mee eens is dat een zaak wordt geseponeerd, kan een klacht indienen bij het gerechtshof. Als het hof de klacht gegrond verklaart, moet het OM alsnog tot vervolging overgaan.

De officier van justitie kan ook een strafbeschikking opleggen. De strafbeschikking is een 'afdoeningsvorm' waarmee het OM een zaak kan vervolgen én bestraffen. De rechter is hierbij niet nodig. Accepteert de betrokkene de strafbeschikking dan staat daarmee zijn schuld vast. Is de betrokkene het hiermee niet eens dan kan hij de zaak aan de rechter voorleggen. De straf kan onder meer een geldboete, een ontzegging van de rijbevoegdheid (tot zes maanden), een taakstraf (tot 180 uur) of een schadevergoedingsmaatregel zijn. Het opleggen van een gevangenisstraf blijft een taak van de rechter.

Verder kan de officier van justitie een verdachte een transactie aanbieden. De transactie lijkt op de strafbeschikking. Wanneer de verdachte het transactieaanbod accepteert en de boete betaalt of een taakstraf verricht, dan is de zaak afgedaan. Slaat verdachte het aanbod af of reageert hij niet, dan brengt de officier de zaak voor de strafrechter. Op termijn zal de strafbeschikking de transactie helemaal vervangen.

Als een sepot, een strafbeschikking of een transactie niet aan de orde is, volgt de gang naar de strafrechter. Het OM zorgt dan dat de verdachte een dagvaarding krijgt: een brief waarin staat wanneer hij voor de rechter moet verschijnen en waarvan hij wordt verdacht. De opsomming van de feiten waarvoor een verdachte terecht moet staan, heet de tenlastelegging. De rechter kan een verdachte alleen veroordelen voor de feiten die in de tenlastelegging staan vermeld. Afhankelijk van de zwaarte van het strafbare feit wordt een zaak voorgelegd aan één of drie rechters.

“HET NEDERLANDSE
STRAFRECHT
KENT DRIE
HOOFDSTRAFFEN.
DE EERSTE IS DE
CELSTRAF”

In de rechtszaal

Komt het tot een rechtszaak, dan ziet de verdachte de officier van justitie in zijn rol van openbaar aanklager. De officier van justitie vertelt tijdens de zitting waarvoor iemand terecht moet staan. Vervolgens neemt de rechter de tijd om de verdachte te ondervragen over de zaak. Ook de officier van justitie krijgt de gelegenheid vragen te stellen. Daarna houdt de officier zijn requisitoir: een betoog waarin hij de rechter vertelt wat hij van de zaak vindt en welke straf hij passend vindt. Dat kan een geldstraf zijn, een taakstraf of een celstraf. Een advocaat verdedigt daarop de verdachte in een pleidooi. De verdachte zelf heeft het laatste woord.

Als de officier van justitie in de rechtszaal het woord voert, staat hij altijd. De rechter, die recht tegenover de verdachte zit, blijft altijd zitten. Om die reden worden leden van het OM ook wel de staande magistratuur genoemd. De rechters vormen de zittende magistratuur.

Straffen

Het Nederlandse strafrecht kent drie hoofdstraffen. De eerste is de celstraf. De tweede categorie is de geldstraf. Als laatste zijn er de taakstraffen. Dat is een werkstraf, waarbij iemand onbetaalde arbeid verricht voor instellingen als gemeenten, ziekenhuizen, Staatsbosbeheer of andere niet-commerciële instellingen. Voor minderjarigen is er ook de leerstraf, zoals een cursus sociale vaardigheden. Naast de hoofdstraffen kan de rechter ook bijkomende straffen opleggen, zoals bijvoorbeeld het inleveren van het rijbewijs.

Maatregelen

Naast deze hoofdstraffen kan een officier van justitie de rechter vragen een maatregel op te leggen. Een voorbeeld is het afpakken van bepaalde goederen, zoals verdovende middelen, wapens of illegale kopieën van cd's. Een tweede voorbeeld is de ontnemingsmaatregel bedoeld om een verdachte de winst af te nemen die hij met zijn misdrijven heeft gemaakt, zoals in het geval van diefstal, oplichting of handel in verdovende middelen. Een derde belangrijke maatregel is de schadevergoedingsmaatregel, waarbij de veroordeelde een bedrag aan het slachtoffer moet betalen.

Een bijzondere maatregel is de terbeschikkingstelling, afgekort TBS. Deze maatregel vraagt het OM bij verdachten met een psychische stoornis, voor wie psychiatrische zorg nodig wordt geacht. Verdachten aan wie de rechter deze maatregel oplegt, komen terecht in een speciale TBS-kliniek of worden ambulantly behandeld.

Als de rechter een straf of maatregel heeft opgelegd, is het OM ervoor verantwoordelijk dat deze worden uitgevoerd.

Minderjarigen

Voor jongeren van 12 tot 18 jaar gelden andere regels. Vergrijpen zoals winkeldiefstal of vernieling kan de politie laten afhandelen via een zogenaamde Halt-afdoening. De jongere krijgt dan een leer- en soms ook een werkopdracht, moet excuus aanbieden aan de benadeelde en de schade vergoeden. De ouders worden intensief bij het proces betrokken.

Zwaardere zaken komen op het bureau van de officier van justitie terecht. Deze kan zelf de zaak afdoen met een boete of een korte taakstraf opleggen. Als hij de zaak ernstig vindt, kan de officier van justitie er ook voor kiezen de zaak voor de kinderrechter te brengen. In het ergste geval kan de kinderrechter een minderjarige veroordelen tot een vrijheidsstraf. Voor minderjarigen zijn er speciale justitiële jeugdinstellingen.

Keuzes van het OM

Per jaar worden er in Nederland miljoenen misdrijven en overtredingen gepleegd. Daarom worden doordachte keuzes gemaakt bij het bestrijden van de criminaliteit. Welke zaken pak je bij voorrang aan, en hoe?

Voor een deel wordt die keuze landelijk gemaakt. Daarbij is een sleutelrol weggelegd voor het College van procureurs-generaal, de landelijke leiding van het OM. De procureurs-generaal bepalen in nauw overleg met de minister van Veiligheid en Justitie de hoofdlijnen van het opsporings- en vervolgingsbeleid.

Aantallen misdrijfzaken

Het OM doet jaarlijks ruim 250.000 misdrijven af. Bijna een van de drie verdachten die bij het OM worden aangeleverd, wordt verdacht van het plegen van een vermogensmisdrijf zoals diefstal of inbraak, bijna een kwart wordt verdacht van een geweldsdelict en bijna één op de vijf van een verkeersdelict. De instroom van zaken waarbij minderjarige verdachten betrokken zijn, daalt de laatste jaren.

“MOET DE POLITIE MEER
TIJD BESTEDEN AAN
SURVEILLEREN OP
KOOFAVOND OF AAN
BOEREN DIE ILLEGAAL
MEST UITRIJDEN?”

Driehoeksoverleg

Ook de officieren van justitie in het land moeten keuzes maken. Zij houden daarbij rekening met het landelijke beleid, maar ook met de problemen in hun eigen geografische gebied. Moet de politie meer tijd besteden aan surveilleren op koopavond of aan boeren die illegaal mest uitrijden? Aan drugsproblemen in achterstandswijken of aan wegen waar veel ongelukken gebeuren?

Dit soort beslissingen neemt het OM niet alleen. Een van de taken van het OM is deelname aan het zogenaamde driehoeksoverleg. Daarin praten het OM, de politie en de burgemeester over zaken als de inzet van de politie, criminaliteit en veiligheid.

Daarnaast werkt het OM samen met allerlei instanties: het gemeentebestuur, de reclassering, het gevangeniswezen, de Raad voor de Kinderbescherming, instellingen op het gebied van de verkeersveiligheid, maar ook met advocaten en het bedrijfsleven.

Op initiatief van het OM zijn ook veiligheidshuizen opgezet. In die veiligheidshuizen werken gemeenten, justitie en hulpverlening samen om criminaliteit en overlast te verminderen of te voorkomen. De partners in een Veiligheidshuis richten zich op een 'persoonsgerichte aanpak' van veelplegers, jeugdige daders en plegers van huiselijk geweld en op de zorg voor ex-gedetineerden. Zij zorgen er bijvoorbeeld voor dat iemand na het uitzitten van zijn straf ook zijn huisvesting en uitkering geregeld heeft. De regie van de veiligheidshuizen ligt bij de gemeenten.

Slachtoffers

De positie van het slachtoffer is geen bijzaak, maar hoofdzaak. De rechten van slachtoffers zijn in de wet vastgelegd. Bij lichtere zaken hebben de slachtoffers onder andere recht op informatie, dossierstukken en een schaderegeling. Bij zwaardere zaken als moord en verkrachting hebben slachtoffers recht op een gesprek met de zaaksofficier, recht op een advocaat, spreekrecht tijdens de rechtszitting, informatie als de verdachte vrijkomt en een voorschotregeling.

Bij een slachtofferloket, een samenwerkingsverband tussen politie, OM en Slachtofferhulp Nederland, kunnen alle slachtoffers terecht voor hulp en vragen over de rechtszaak.

Slachtoffers van een ernstig delict worden door een zaakscoördinator van het OM benaderd.

Bijzondere taken

Het OM heeft nog verschillende andere wettelijke taken die minder bekend zijn. Zo is er de Wet bijzondere opname psychiatrische ziekenhuizen, die de officier van justitie een controlerende taak geeft. Het OM houdt toezicht op gedwongen opnames in die inrichtingen. Soms vraagt een officier van justitie ook zelf aan de rechter om iemand in een inrichting op te nemen.

Ook speelt het OM een rol bij de naleving van de Wet op de lijkbezorging. Als iemand een niet-natuurlijke dood is gestorven, houdt de wet rekening met de mogelijkheid van een strafbaar feit. De officier van justitie moet daarom in zo'n geval toestemming geven voor begraven van het stoffelijk overschot.

Wie controleert het OM?

Het OM moet dubbel verantwoording afleggen over wat het doet. Aan de ene kant aan de rechter. In de rechtzaal is het immers de rechter die beoordeelt of het OM en de politie hun werk naar behoren hebben gedaan. Aan de andere kant legt het OM verantwoording af aan de minister van Veiligheid en Justitie. Deze minister is tegenover de Eerste en Tweede Kamer politiek verantwoordelijk voor het handelen van het OM. Beslissingen over het algemene beleid komen daarom steeds aan de orde in de overlegvergadering: het geregelde overleg tussen het College van procureurs-generaal en de minister.

Als regel houdt de minister zich bezig met het algemene opsporings- en vervolgingsbeleid van het OM. Alleen in uitzonderingsgevallen bemoeit de minister zich ook met concrete strafzaken. De minister kan het OM dan een aanwijzing geven: een opdracht hoe het moet handelen in een strafzaak. De minister vraagt in zo'n geval eerst het College van procureurs-generaal om advies.

Als de minister uiteindelijk besluit om het OM een aanwijzing te geven, krijgt de rechter daarover alle informatie. Per slot van rekening is het de rechter die uiteindelijk beslist wat er met een strafzaak gebeurt. Als de minister besluit dat iemand niet strafrechtelijk vervolgd wordt dan moet hij het parlement daarover informeren.

Opbouw van het OM

Bij het OM werken ongeveer 5000 mensen. Onder hen zijn ongeveer 800 officieren van justitie. Aan het hoofd van de organisatie staat het College van procureurs-generaal. De procureurs-generaal bepalen het landelijk opsporings- en vervolgingsbeleid van het OM. Samen met de staf vormt het College het Parket-Generaal: het landelijk hoofdkantoor van het OM.

“SOMMIGE ZAKEN, ZOALS
VERKEERSOVERTREDINGEN
EN LICHTE MISDRIJVEN,
HANDELEN DE
SECRETARISSEN EN
MEDEWERKERS ZELF AF”

Arrondissementsparketten

Nederland telt tien OM-regio's. Het kantoor van het OM in een regio heet arrondissementsparket. Elk parket staat onder leiding van een hoofdofficier van justitie. Deze is ervoor verantwoordelijk dat het beleid van het OM in het arrondissement goed wordt uitgevoerd.

Op elk parket werken officieren van justitie. Zij vertegenwoordigen het OM bij de arrondissementsrechtbank. De officieren van justitie worden ondersteund door OM-medewerkers. Sommige zaken, zoals verkeersovertredingen en lichte misdrijven, handelen de medewerkers zelf af. Daarnaast doen ze voorbereidend werk voor de officier in zwaardere zaken.

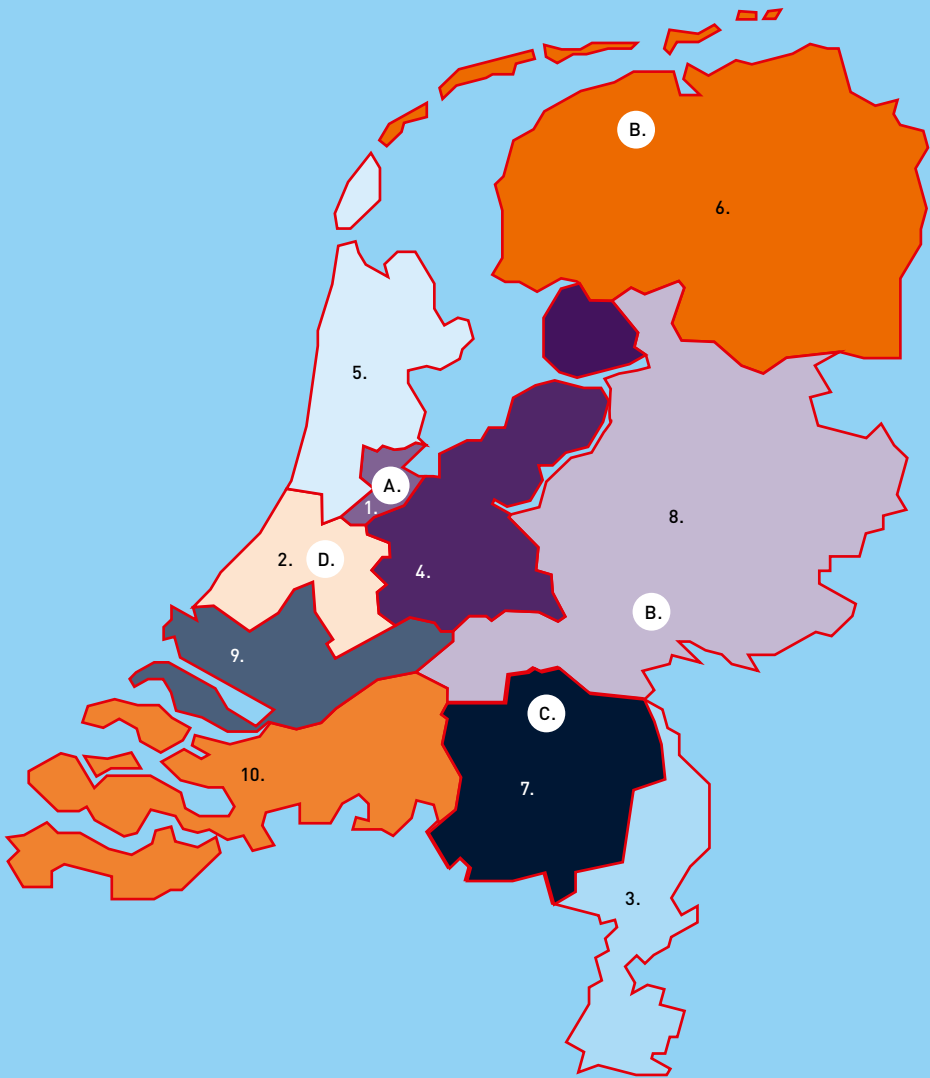
Ressortsparket

Als een veroordeelde en/of een officier van justitie het niet eens is met het vonnis van de rechtbank, kan hij in hoger beroep gaan bij een van de vier gerechtshoven. De belangrijkste taak van het Ressortsparket is het behandelen van strafzaken in hoger beroep. Het Ressortsparket behandelt de zaak helemaal opnieuw. Ook kan in de hoger beroepsprocedure nieuw onderzoek worden gedaan en kunnen er nieuwe getuigen en/of deskundigen worden gehoord. Uiteindelijk doet het gerechtshof een nieuwe uitspraak in de vorm van een arrest.

Aan de gerechtshoven is een vestiging van het Ressortsparket gekoppeld. Het Ressortsparket is een landelijke organisatie met vier vestigingen in Nederland: Amsterdam, Arnhem-Leeuwarden, Den Haag en 's-Hertogenbosch. Aan het hoofd van het Ressortsparket staat een landelijke hoofdadvocaat-generaal. Aan het hoofd van elke vestiging staat een hoofdadvocaat-generaal.

Het Ressortsparket houdt zich ook bezig met zogenoemde art. 12 Sv-zaken. Dit artikel in het Wetboek van Strafvordering biedt aan een rechtstreeks belanghebbende de mogelijkheid zich te beklagen over een beslissing van de officier van justitie om niet tot vervolging over te gaan.

Met dit beklag (klaagschrift) wordt aan het gerechtshof gevraagd om het OM op te dragen alsnog vervolging in te stellen. In tegenstelling tot de strafzittingen zijn deze zittingen niet openbaar. Vertegenwoordigers van het Ressortsparket die optreden in de rechtszaal zijn geen officier van justitie maar advocaat-generaal.

OM op de kaart

In de afgelopen jaren heeft het OM zich ontwikkeld van een organisatie met zelfstandige eenheden naar een landelijk werkend concern met regionale samenwerkingsverbanden.

Arrondissementsparketten:

1. Amsterdam (Amsterdam)
2. Den Haag (Den Haag, Gouda, Leiden)
3. Limburg (Maastricht, Roermond)
4. Midden-Nederland (Almere, Amersfoort, Lelystad, Utrecht)
5. Noord-Holland (Alkmaar, Haarlem, Haarlemmermeer, Zaanstad)
6. Noord-Nederland (Assen, Groningen, Leeuwarden)
7. Oost-Brabant (Eindhoven, 's-Hertogenbosch)
8. Oost-Nederland (Almelo, Apeldoorn, Arnhem, Enschede, Nijmegen, Zutphen, Zwolle)
9. Rotterdam (Dordrecht, Rotterdam)
10. Zeeland-West-Brabant (Bergen op Zoom, Breda, Middelburg, Tilburg)

Vestigingen van het Ressortsparket:

- A. Amsterdam
- B. Arnhem – Leeuwarden
- C. 's-Hertogenbosch
- D. Den Haag

Naast de arrondissementsparketten en het Ressortsparket zijn er nog twee landelijke parketten: het Landelijk Parket en het Functioneel Parket. Deze parketten zijn niet gekoppeld aan een vaste rechtbank of gerechtshof.

Landelijk Parket

Het Landelijk Parket houdt zich bezig met de aanpak van internationale vormen van georganiseerde misdaad en de coördinatie van de aanpak van zaken als terrorisme en mensensmokkel. Het Landelijk Parket houdt zich dus bezig met zware criminaliteit die de grens van een arrondissement of ressort overschrijdt. Het Landelijk Parket voert het gezag over de dienst Nationale Recherche van het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD), dat deze vormen van criminaliteit onderzoekt.

Het team Verkeer van het Landelijk Parket coördineert de verkeershandhaving op de weg, in de lucht en op het water. Het team Verkeer stuurt de regionale verkeersprojecten aan, die in alle politieregio's en op het hoofdverkeerswegennet zijn ingericht. Teams van speciaal daarvoor aangestelde politiemensen houden zich bezig met de controle op vijf speerpunten: de helmplicht, het dragen van de gordel, rood licht, alcohol en snelheid.

Functioneel Parket

Het Functioneel Parket is belast met de bestrijding van fraude en milieucriminaliteit en behandelt de complexe ontnemingszaken. Daartoe voert het Functioneel Parket het gezag over de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD) en over de bijzondere opsporingsdiensten van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA), de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Inspectie SZW) en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). De opsporing van de milieucriminaliteit door de politie geschiedt ook onder het gezag van het Functioneel Parket. Daarnaast is het Functioneel Parket het expertisecentrum voor ontnemingswetgeving binnen het OM.

CVOM

De Centrale Verwerking OM (CVOM) verwerkt, als backoffice, grote hoeveelheden standaardzaken voor de parketten van het OM. De CVOM behandelt drie zaaksstromen: verkeersovertredingen (Mulderberoepen) en de strafzaken 'rijden onder invloed' en 'onverzekerd rijden'.

Centrale verwerking wil zeggen dat standaardzaken niet door alle afzonderlijke parketten worden behandeld, maar op één centrale plek worden verwerkt. Het is efficiënt om deze relatief eenvoudige zaken op één plek te concentreren.

DVOM

De Dienstverleningsorganisatie OM (DVOM) verricht, als shared service organisatie, de uitvoerende bedrijfsvoeringstaken voor het OM (alle arrondissementsparketten, het Ressortsparket en landelijke OM-onderdelen). Het gaat hierbij om producten en diensten op de terreinen Personeel, Financiën, Informatiebeheer en Facilitair Beheer

WBOM

Het Wetenschappelijk Bureau van het OM (WBOM) heeft twee hoofdtaken. Allereerst fungeert het WBOM als kennis- en documentatiecentrum op juridisch-inhoudelijk terrein. Het WBOM stelt de informatie voor het hele OM beschikbaar.

Daarnaast heeft het WBOM een wetenschappelijke taak. Het bureau verricht zelf ten behoeve van het OM wetenschappelijk onderzoek of laat externe deskundigen dergelijk onderzoek verrichten.

Rijksrecherche

De Rijksrecherche is een opsporingsdienst met een speciale taak. De Rijksrecherche wordt ingeschakeld als het handelen van de overheid in het geding is. Bijvoorbeeld als het vermoeden bestaat dat ambtenaren strafbare feiten hebben gepleegd. Het kan dan gaan om politiemensen, personeel van het OM, maar ook om ambtenaren van gemeenten, provincies of het rijk. De Rijksrecherche doet bijvoorbeeld onderzoek naar zaken als het plegen van fraude door ambtenaren en omkoping.

Daarnaast wordt de Rijksrecherche altijd ingeschakeld als er gewonden of doden zijn gevallen na vuurwapengebruik door de politie. Ook als gevangenen zijn overleden in de cel, is het de Rijksrecherche die een onderzoek instelt.

Internet

Meer informatie over het OM: om.nl

Meer informatie over werken bij het OM: officiervanjustitie.nl

Voor informatiemateriaal en vragen: rijksoverheid.nl (telefoon 1400)

Concept en realisatie: Kris Kras Design

www.om.nl